

Z histórie štatistiky

Posledná aktualizácia: 18.11.2021

Názov štatistika vznikol z talianskeho "stato", jeho pôvodný význam je *stav*, od konca stredoveku sa začal používať pre označenie štátneho územia, resp. štátu.

V staroveku, so vznikom mestských štátov a ich spravovaním, bolo potrebné mať informácie o obyvateľoch, obchode, remeslách, poľnohospodárstve a pod. Tieto informácie sa získavajú najmä na základe súpisu obyvateľstva a ďalších zisťovaní, ktoré majú z dnešného pohľadu charakter štatistických zisťovaní.

V 5. stor. pred n. l. sa uskutočnilo v Ríme veľké sčítanie ľudu. Mali ho na starosti vysokí úradníci, ktorých volali *cenzori*. Sčítania (*cenzy*) sa realizovali každých päť rokov a zisťoval sa nielen počet obyvateľov a ich majetok, ale aj napr. počet otrokov.

Obdobné prieskumy sa postupne uskutočňovali aj v iných európskych krajinách až do stredoveku. Od 16. storočia boli zriadené cirkevné matriky, ktoré sa stali na dlhé obdobie základným zdrojom informácií o obyvateľstve.

Termín **štatistika** sa začal používať až v 18. storočí v Nemecku na označenie *náuky o štáte*. Táto vedná disciplína sa začala rozvíjať v 16. storočí v Taliansku a neskôr tiež v Nemecku a preto sa nazýva **univerzitná štatistika**. Na rozdiel od dnešnej štatistiky neobsahovala veľa čísel, väčšina údajov z geografickej, ekonomickej a politickej oblasti mala slovný charakter.

V 17. storočí vznikol v Anglicku nový okruh štatistiky, a to tzv. **politická aritmetika**. Vychádzala z údajov o narodeniach a úmrtiach, a na tomto základe sa pokúšala pozorovať a porovnávať informácie o obyvateľstve za dlhšie časové úseky. Jej najvýznamnejšími predstaviteľmi boli William Petty (1623 – 1687) a John Graunt (1620 – 1674), ktorí sú súčasne považovaní za zakladateľov štatistiky. Zaoberali sa zhromažďovaním číselných údajov o demografických a ekonomických javoch a objavili prvé zákonitosti, ktorými sa tieto javy riadia.

V 18. a 19. storočí vznikla štatistika ako samostatná vedná disciplína, ktorá popisovala hromadné javy v novo vznikajúcich prírodných, technických a ekonomických vedách. Štatistika tohto obdobia sa nazýva **popisná – deskriptívna štatistika**. Významnou osobnosťou novej štatistiky bol belgický matematik Adolphe Jacques Quételet (1796 – 1874), ktorý sa systematicky zaoberal štúdiom číselne vyjadriteľných vlastností spoločnosti. Bol tiež zakladateľom prvého štatistického úradu v Európe (1841).

Na prelome 19. a 20. storočia dochádza vo vývoji štatistiky k zásadnej zmene. Začala tzv. éra **matematickej – indukčnej štatistiky**, ktorá umožňuje na základe teórie pravdepodobnosti získať kvalifikované závery – odhady o sledovanom jave aj z malej sledovanej vzorky. Ronald Aylmer Fisher (1890 – 1962) je považovaný za predstaviteľa indukčnej štatistiky a stál pri vzniku mnohých metód štatistiky využívaných dodnes.

Súčasná štatistika predstavuje vednú disciplínu so širokým praktickým uplatnením. Využíva tak prvky popisnej štatistiky, založenej na analýze hromadných údajov, ako aj prvky modernej

matematickej štatistiky, postavenej na teórii pravdepodobnosti.

(podľa „Základy štatistiky“, J. Neubauer, M. Sedlačík a O. Kříž)

[Informácie o histórii štatistiky na Slovensku](#)